

ДИМИТЪР СПАСОВ

(20 септември 1925 – 28 април 1996)

През 2025 г. се навършват 100 години от рождението на Димитър Спасов, чието художествено творчество е изцяло посветено на децата. Той е дългогодишен сътрудник на детски списания и вестници като „Славейче“ и „Дружинка“. Автор е на книгите за деца „Иде Сънчо от горица“ (1988), „Ранобудниче“ (1990), „Чудният гостенин“ (1991), „Пъструшка“ (1992) и др. Димитър Спасов е един от първите редактори на детския отдел към Българската национална телевизия. Работи с композиторите Петър Ступел, Христо Недялков, Александър Райчев, Парашикев Хаджиев, Димитър Вълчев, Бенцион Елиезер, Борис Карадимчев, Михаил Шопов, Владимир Шопов, Александър Текелиев, Хайгашот Агасян и др. Обичана от поколения деца е песента „Лека нощ, деца“ (музика Йордан Ступел), създадена по текста „Аз съм Сънчо“ на Димитър Спасов. По негови текстове са изключително популярните детски песни „Зимна песничка“ („Над смълчаните полета...“) – музика Христо Недялков, „Снежинки“ (Баба Зима пак размята белия кожух...“) – музика Христо Недялков“, „Есен в гората“ („Вятърко листи в гората пилей...“) – музика Йордан Ступел, „Веселите птички“ (музика Христо Недялков), „Като в сън“ (музика Хайгашот Агасян); „Песен за снежинката“ (музика Бенцион Елиезер) и много др.

Можете да чуete по-долу някои от детските песни по текст на Димитър Спасов:

[„Зимна песничка“ \(„Над смълчаните полета...“\)](#)

[„Есен в гората“ \(„Вятърко листи в гората пилей...“\)](#)

[„Лека нощ, деца“](#)

ДЪЖДЕЦ

С пълна стомничка небето
слязло долу над полето.
Изкласилата пшеница
то напръскало с водица.

Сред градините се спряло –
зеленчуците поляло.
Станало му драго, мило
и черешките измило.

После във горите хладни
напоило гъбки жадни,
росни билки и тревите,
ягодките дяволити.

Стомничката щом разляло,
топло слънчице изгряло.
И засмяло се небето
над горите и полето.

ИВАН МЕТОДИЕВ

(13 септември 1946 – 10 юли 2003)

През 2026 г. се навършват 80 години от рождението на писателя. Иван Методиев е роден в гр. София. В периода 1982 – 1983 г. е редактор в издателство „Български художник“ (1982–1983), а след това – в отдел „Поезия“ на сп. „Септември“ (1983–1991). Първите му публикации са стихове във в. „Пулс“ (1973). Сътрудничи на списанията „Пламък“, „Септември“, на вестниците „Литературен фронт“, „Пулс“. Дебютира сравнително късно след връстниците си със стихосбирката „Прости сетива“ (1980). Следват книгите „Пейзажи на душата“ (1983), „Космогонии“ (1987), „Брод“ (1989), „Структури“ (1989), „Майка на вселената“ (1980) и др. Предложеното стихотворение е включено в книгата „Пейзажи на душата“ (1983).

ДА СЛУШАШ

Да слушаш как в следлетните мъгли
във капки се сгъстява светлината,
не е ли хубаво – шуми навън липата
и колко е щастлива, че вали...

Изтича ожаднялото дърво,
разлива се над улиците сиви -
превърща се в дихания горчиви
и сякаш в още нещо, но какво?

Едно листо край погледа кръжи
и с тънък звук денят се разпилява...
Петна от въздух... Вятър ли появява
в черупките на нашите души?

БОРИС ХРИСТОВ

(р. 14 август 1945 г.)

През 2025 г. се навършват 80 години от рождението на Борис Христов. Според Едвин Сугарев „създавайки собствен свят, метафорично наситен и несводим към каквито и да било клиширани образци, стиховете на Христов възвръщат критерия за нравствен максимализъм и стойността на индивидуалното присъствие в цялостния поетичен контекст“. Борис Христов е автор на книгите със стихове „Вечерен тромпет“ (1977, 1979) и „Честен кръст“ (1982), на романа „Бащата на яйцето“ (1987) и на повестите „Сляпото куче“, „Долината на обувките“ и „Смъртни петна“ (1990); на книгите с тристишия „Думи и графити“ (1987) – художник Яна Левиева, „Думи върху други думи“ (1994) – художник Анри Кулев, „Черни букви върху черен лист“ (1997); на митографиите „Каменна книга“ (2006), „Книга на мълчанието“ (2008), „Книга от заглавия“ (2008), „Камък и слово“ (2015), на „Спомени за хора, Камъни и риби“ (2013), „Стълб от прах. Избрано“ (2015), „Салонът на природата“ (2020) – художник Милко Божков и др.

ТЪГА

Къде да отидем, къде да се скрием
в тоя град, в тая лятна чакалня.
Птица във въздуха не смее да мине,
с камък да драснеш - ще се запали.

Бавно вървят часовете следобедни,
сякаш някой се учи да свири
и се разбиват във сините кораби
на гърдите ни татуирани.

Двама по двама под горещата шапка
на слънцето цял ден се скитаме,
с вечното наше тъжно очакване
на провинциални мислители.

Реката пресъхва, а ние на моста
стърчим в тишината запалена.
И спориме дълго, и философстваме
за морската флора и фауна.

ЕЛИН ПЕЛИН

(18 юли 1877 – 03 декември 1949)

Димитър Иванов Стоянов, по-известен под псевдонима Елин Пелин, е роден в с. Байлово. Централно място в творчеството му заема описанието на българското село, това е и причината да го наричат „певец на българското село“. Сред основните му книги с произведения за деца са „Гори Тилилейски“ (1919), „Сладкодумна баба“ (1919), „Правдата и кривдата“ (1920), „Сватбата на Червенушко“ (1924), „Цар Шишко“ (1925), „Песнички“ (1927), „Поточета бистри“ (1931), „Кумчо Вълчо и Кума Лиса“ (1939), „Три баби“ (1940), „Щурче-свирче“ (1940), „Страшен вълк“ (1944), двете части на прочутия роман за деца „Ян Бибиян. Невероятните приключения на едно хлапе“ (1933) и „Ян Бибиян на Луната“ (1934). Романът „Ян Бибиян“ е първият фантастичен роман за деца в българската литература.

(...) Докато да се опомня, от стаята излезе и застана в тъмната къща като слънчево петно, което падна от зирките на тавана, едно същество, каквото моето въображение не знаеше дотогава. Това беше Ангелинка. Тя беше по-малка от мен, цяла облечена в бяло, отрупана със сини и червени панделки, с малка златна коса, пусната свободно по плещите, също превързана с панделки. В нея нямаше нищо земно. Тя надминаваше сънищата ми. Усетих се слаб и недостоен, но сърцето ми се изпълни с радост, както цветната чашка се пълни с лъчи. Аз носех прегърнат до гърдите си големия сноп иглика. Тя почна да пада на стръкчета от треперещите ми ръце.

Ангелика седна на едно столче до майка си. Панделките по нея затрепераха и зашумяха, и на мен се стори, че в къщи влязоха и заиграха хиляди полски пеперуди. Веднага тя се обърна и големите ѝ сини очи се спряха удивени към мене. Тя отвори устата си и каза с чуден глас, като че изпя песен:

– Колко цветя! Колко цветя!

Тогава аз пристъпих треперещ, примрял от срам и сложих в скута ѝ като на жертвеник всичката иглика. Тя се посипа и попада по крачката ѝ. Ангелинка я прие с благодарствен и радостен вик. (...)

из разказа „Ангелинка“ от Елин Пелин

ЛАМАР

(01 януари 1898 – 21 февруари 1974)

Ламар (псевдоним на Лалю Маринов Пончев) е роден в с. Калейца, Ловешка област. През 1922 г. издава първата си стихосбирка „Арена“, а през 1927 г. излиза и втората му книга „Железни икони“. Творчеството му от 20-те години на миналия век е своеобразен художествен мост между авангардната литература и новаторските търсения през 40-те години на ХХ в. Автор е на няколко книги за деца и юноши: „Скиорчето Раю“ (1957), „По планини и равнини“ (1958), „Моите птици“ (1967), „Козлето в планината“ (1974) и др.

КЪЛВАЧ

В зимните дни около моята малка къща под планината слиза красотата. Снегът привежда двете бели брези ниско. Върху всяко клонче на черешите, нанизани като гердани, снежинките потрепват от планинския полъх.

Никаква следа от снежната покривка! Всичко потъва в дълбока нежност и слънцето разпилява ситни снежни звезди. Те блестят сребърно. А когато слънцето наближи да залезе, те потъмняват.

Всяко нещо, което няма собствен блясък, потъмнява!

Не потъмнява само блясъкът на пъстрия кълвач. Преди залез слънце той долита в градината и каца на ябълковите клони, рони кората и тя се сипе върху блясъка на снега. Под кората той намира ликояда и вечеря. Колко е красив в привечерните зимни залези! Пъргаво отлита и наново се връща. Като кацне, позамисля се и започва спокойно да дълбае. (...)

По средата на април неочаквано през нощта наваля дебел сняг. Дърветата бяха цъфнали. Сутринта гледката беше чаровна, клоните на всички дървета приведени доземи, а високите върхове на двете брези прекършени. В снежните манастири на градинския покой навлезе слънцето и разпиля изобилно сияние. Аз наметнах качулката и започнах да друсам дърветата. Снегът падаше леко и нежно. Той приличаше на ресинки от глухарче. Сред тая омая от сняг, слънце и цветове върху старата ябълка кацна кълвачът. Озарен от слънцето и снега, той донесе нова радост в картината на априлското утро. При това слънце цветовете няма да измръзнат. Но той не се трогна от картината. Огледа се на вси страни, позамисли се и започна своята работа. Искях да му заговоря, да му подсвирна, но заобиколих и си влязох от другата страна в къщи.

До обед кълвачът обели целия дебел клон на ябълката отдолу и жълтеникавите корици бяха извезали златиста покривка върху снега. Върху тая покривка седна слънцето, обядва и залезе.

ЙОРДАНКА БЕЛЕВА

(р. 20 юли 1977)

Йорданка Белева е родена в гр. Тервел. Автор е на стихосбирките „Пеньоари и ладии“ (2001), „Й“ (2012), „Пропуснатият момент“ (2017) и на сборниците с къси разкази „Надморската височина на любовта“ (2011) и „Ключове“ (2015), „Пропуснатият момент“ (2018), „Кедер“ (2018), „Баба Дрямка“ (Йорданка Белева, Иво Рафаилов, 2021) „Таралезите излизат през нощта“ (2022), „Централна емисия“ (2024), „Божията милост“ (2025). Нейни текстове са публикувани на английски, немски, хърватски, чешки и арабски език.

ДРЕБНИ СЛАДКИ

Цената е за килограм, но може да ги купиш и на грамаж. Приличат на домашни, но влизат за кратко в домовете. Изглеждат малки, но в ръцете ти са тежки. Дребни сладки – сладостта не наведнъж, а приемана на части. Подходящи са за кафе и чай, но имат едновременност и с други неща. Приготвят се от меко тесто, което бухва внезапно.

Завързвах тайно крачолите на панталонките ѝ всеки път, докато съхнеха на двора – да не избяга детството от нея никога. Вярвах, че така го задържах и при себе си, защото тя като по-малка доизносваше мои дрехи. Първо ми беше само сестра, после голямата говореща кукла, сега знам, че ми е била най-вече съвместно детство.

Харесваше ми да съм по-голямата и да определям кога да сме малки, и колко малки да сме. Имахме си специални техники за смаляване – учехме куклите не просто да вървят, а да вървят назад, приготвяхме им дребни сладки, говорехме предимно с умалителни думи, даже не думи, а думички. Роклички, кукленца, обувчици, гривнички, пръстенчета, фибички и шнолки, умалявахме всичко. Може да са умалителни думи, но са по-дълги, по-трудни са за произнасяне. Умалителни думи можеш да правиш ако си по-голям или поне знаеш големите варианти на думите. На нея ѝ беше по-трудно, но пък и по-лесно, защото на практика изговаряше само умалителната част. Така с нейните -чки, -чка, -че, -лце, -нце и подобните можеше да бъде названо всичко наоколо.

Постепенно, докато смалявахме думите, границите на това наоколо се приближаваха, разстоянието помежду им ставаше все по-малко, все по-просто, колкото разстоянието между две съседни букви. Ч и Ц бяха вълшебните букви на детството – с тях можеше да бъде умалено всичко.

Умаленият свят се намираше в задния двор, под една дюля. Понякога при дъжд и други неблагоприятстващи детството условия, светът се преместваше в стаята под одеяло, опънато между два стола. Искахме да си направим къща от детството, която да бъде толкова тясна, че да не позволява да растем изобщо. Трупахме вътре всевъзможни малки неща – за да не ни липсват и за да може от струпването им да стане още по-тясно. Един ден щяхме да довършим къщата, да заключим вратата и да не отваряме на никого. Като седемте козлета ли, како? Не, те отворили веднъж и вълкът влязъл. Тогава като най-малкото от трите прасенца

ли? Нещо такова.

Вълкът беше името на много неща едновременно, той се хранеше с дребни сладки и нашата задача беше да го държим гладен.

Дребни сладки за кукли се замесват от малки цветчета и листенца, добавя се малко смях и щипка тайни, пекат се на слънце, изстиват на следобеден вятър, ядат се по широкия начин. Понякога, ако са недопечени, цветчетата от тестото поникват в сънищата на куклите и на сутринта по очите им вместо гурлички има тичинков пращец.

Докато по-малката спеше, по-голямата излезе тайно от куклите и тайно от детството. Беше ѝ различно, голямо, интересно. Сприятели се с няколко вълчета, харесваше ѝ да ползва големите варианти на думите, търсеше големите варианти на нещата. Когато се прибра, не искаше вече къща от детство, а собствена стая, собствена вирджиния улф.

Той почукал на вратата, тя отворила, по ръцете си имала още брашно от сладките. Можело ли да изгледа мача при нея. Била умилителна в умалителните си думи. Предложила му всичките си сладки, а „Волсфбург” паднали с 2 : 3.

Не трябвало да се яде в леглото, защото после не можеш да заспиш. Има такива нощи, в които ухае на листенца и цветчета – детство, цъфнало в своите хербарии, а всъщност трохи от дребни сладки по леглото.

Йорданка Белева